

מים זכים

דורשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'הוי כל צמא לכו למים' (ב"ק פכ).

פרשת שופטים

- ב -

והנה יש לחקור בגדר האי דינא, דלדעת ר"י הגלילי, הירא מהעבירות שבידו חוזר מעורכי המלחמה, - מה יהי הדין ברשעים שיש בידם עבירות, ומי"מ מחמת רישעותם הם אינם יראים מהעבירות שבידיהם, - וכמו שמצינו בפרשת שלח (יד, מד), שהמעפילים יצאו למלחמה, והם לא חששו ממה שמשה הזהיר אותם שהם יפלו בחרב, דאעפ"כ היי להם אומץ לצאת ולהילחם, והם לא יראו כלל מהעבירות שבידיהם, ומזה שהקבי"ה לא יהי עימם במלחמה.

דלכאוי יש לעי', האם גם רשעים כאלו, שבפועל הם אינם יראים מהעבירות שבידיהם, היו חוזרים מעורכי המלחמה, או"י דהפטור נאמר רק למי שבאמת ירא מהעבירות שבידו, אך מי שבפועל לא יהי ירא מהעבירות שבידו, לא יהי חוזר מהמלחמה, וילייע בזה.

- ג -

והנה מצאתי בס"ד, שבספר 'עיון יעקב' (לבעל שו"ת ישבות יעקב, על היעין יעקב, סוטה מד) ביאר, מהיכן למד ר"י הגלילי, שהירא ורך הלבב, זהו המתירא מהעבירות שבידו, וז"ל 'נראה שלמד כן, מדכתיב כפל לשון, הירא ורך הלבב, (וצ"ב כפילות הלשון, דהרי) היינו הירא היינו רך הלבב, להכי קאמר זה המתירא מעבירות שבידו, - והפירוש הוא, 'הירא' שמי שהוא ירא שמים, הוא 'רך ללב' מעבירות שבידו, משא"כ מי שאין בו יראת ה' ויראת חטא, אינו מתירא מעבירות שבידו כי זה הוא מידת רשעים גמורים, עכ"ל.

ומעתה לביאור העיון יעקב הנ"ל עולה, שכאשר השוטרים מכריזים 'מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישב לביתו', הרי להדיא הם קוראים לאלו שיראים בפועל מהעבירות שבידם.

אך לאותם הרשעים שאינם יראי שמים, ואינם יראים מהעבירות שבידם, השוטרים כלל לא הודיעו להם שילכו וישונו

גם לדעתם צ"ע טובא כנ"ל, מדוע הוא צריך להביא ראייה שבנה בית חדש וכו', והרי ממי"נ הוא צריך לחזור מהמלחמה וכנ"ל.

ואף אי נימא דיש מאן דסי"ל, דהמשקר במילי דעלמא ואינו גורם בדבריו שום רעה לחבירו, אזי הוא עובר בזה באיסור כלל, אלא זו רק מידה רעה ומאוסה, מי"מ גם לצד זה יש מקום לדון הכא, משום דמבואר בגמי (שבועות ל: - לא), **המשקר בדין** (בבב"ד) עובר על 'מדבר שקר תרחק', גם ככה"ג שלא גורם נזק לחבירו, עיי"ש שצ"יירה הגמי כמה אופנים בזה.

ואי"כ יליע בנידו"ד, שאיתא בירושלמי הנ"ל, שכולם צריכים להביא ראייה לדבריהם, כלומר שביבאו עדים על הבית ועל הכרם והאשה, לפני שר הצבא, ואז יתן להם רשות לחזור (רמב"ן עה"ת שם), - ואי"כ יליע בזה, משום דאע"פ דלכאוי לא נראה שהי שם בי"ד שדנו על כל אחד ואחד, אלא לכאוי שר הצבא יכל לדון בזה לבדו (או ע"י שלוחו), ולקבל את העדויות לבדו ביחוד, אך מי"מ יש מקום גדול לומר, דלגבי המצוה של 'מדבר שקר תרחק', אם ישקר לשר הצבא, הרי זה נחשב כמי שמשקר בדיון, שבוה לכאוי לכו"ע עובר על המצוה מדאוי של 'מדבר שקר תרחק'.

ואי נימא הכי, שוב צ"ע לכו"ע, מדוע הוא צריך להביא ראייה לדבריו, והרי ממי"נ **אם אמת בפיו**, הרי דינו לשוב לביתו, כדן האיש אשר בנה בית חדש וכו', **ואם שקר בפיו**, ובאמת הוא לא בנה בית חדש וכו', אי"כ הרי לכו"ע הוא עובר כעת בדבריו, על המצוה מדאוי של 'מדבר שקר תרחק', וכמו כל מי שמשקר בדיון, ואי"כ הוא צריך לשוב לביתו כדן הירא מעבירות שבידו.

ונ"ב. ולגבי מה שכתבנו לעיל, דיתכן דיש מאן דסי"ל שמי שמשקר במילי דעלמא ואינו גורם בדבריו שום רעה לחבירו, אזי אינו עובר בזה באיסור כלל, אלא זו רק מידה רעה ומאוסה וכנ"ל, - אין כאן המקום להאריך בזה, **אך לכאוי בפשטות נקטינו, שבדאי יש בזה איסור ועב"פ מדרבנן**, - ועי"ע במשי"כ מרן הגר"ח"ק שליט"א בפירושו על מסכת כותים (פ"א אות ל), ועי"ע במה שהאריך בזה בספר 'ניב שפתיים' (כלל א סעיף א), ועי"ע במשני"ב (סי קנו, ד), ואכמ"ל.

כי תצא למלחמה על איביך וראית סוס ורכב עם רב ממך לא תירא מהם כי ה' אלקיך עמך המעלך מארץ מצרים: ... : ודברו השטרים אל העם לאמר מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו ילך וישב לביתו פן ימות במלחמה ואיש אחר יחנכנו: ומי האיש אשר נטע כרם ולא חללו ילך וישב לביתו פן ימות במלחמה ואיש אחר יחללנו: ומי האיש אשר ארש אשה ולא לקחה ילך וישב לביתו פן ימות במלחמה ואיש אחר יקחנה: ויספו השטרים לדבר אל העם ואמרו מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישב לביתו ולא ימס את לבב אהיו כלבבו: (כ, א-ח).

והנה איתא במשנה (סוטה פ"ח - ה) 'מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישב לביתו, רבי עקיבא אומר, הירא ורך הלבב כמשמעו, שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה, ולראות חרב שלופה, - רבי יוסי הגלילי אומר, הירא ורך הלבב, זהו המתירא מן העבירות שבידו'.

ויש להקשות בזה קושיא נפלאה, וכדלהלן.

- א -

דהנה איתא בירושלמי (שם, הלכה ט), שכל מי שרוצה לחזור מעורכי המלחמה, מחמת הטענה שהוא בנה בית חדש ולא חנכו, או שהוא נטע כרם וכו', הרי הוא צריך להביא ראייה לדבריו (דהיינו עדים - רמב"ן עה"ת שם), - חוץ ממי שטוען שהוא ירא ורך הלבב, ואינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה, שהוא אינו צריך להביא ראייה לדבריו, משום שעדין עימו (דהיינו שהכל רואים שהוא ירא ורך לבב).

ומעתה צ"ע טובא בזה, לדעת רבי יוסי הגלילי, שסי"ל שגם מי שירא מהעבירות שבידו, חוזר מעורכי המלחמה, דלדעתו צ"ע טובא, מדוע מי שטוען שבנה בית חדש וכו', הרי הוא צריך להביא ראייה לדבריו, והרי לכאוי גם בלא שיביא ראייה לדבריו, ממי"נ הוא צריך לחזור מעורכי המלחמה.

כיון דאם אמת בפיו, הרי דינו לשוב לביתו, כדן האיש אשר בנה בית חדש וכו', **ואם שקר בפיו**, ובאמת הוא לא בנה בית חדש וכו', אי"כ הרי הוא עובר בדבריו כעת על איסור שקר, ואי"כ הוא צריך לשוב לביתו כדן הירא מעבירות שבידו, ונמצא שממי"נ דינו לשוב לביתו, ואי"כ צ"ע טובא, מדוע הוא צריך להביא ראייה לדבריו, והרי ממי"נ דינו לשוב לביתו וכנ"ל, **(וכמדומני ששמעתי קושיא זו לפני שנים רבות מת"ח א')**, והוא נשאר בזה בצ"ע, **ואיני זוכר כעת מי הוא**.

וכן יש להקשות במה דאיתא עוד בירושלמי (שם), שלדעת רבי יוסי הגלילי, גם מי שטוען שהוא ירא מהעבירות שבידו, גם הוא צריך להביא ראייה שחטא באיזו עבירה עיי"ש, וצ"ע טובא בזה כנ"ל, דלכאוי ממי"נ הוא צריך לחזור לביתו, דאם **אמת בפיו**, הרי הוא צריך לחזור מחמת החטא שחטא בעבר, **ואם שקר בפיו**, הרי הוא צריך לחזור מחמת החטא שחטא **כעת**, שחטא באיסור שקר וכנ"ל, וצ"ע!.

(1) והנה לא מיבעי לדעת הנך דסי"ל דהמשקר בדבריו, אפי"י במילי דעלמא דאינו גורם בדברי השקר שלו שום רעה לחבירו, מי"מ הוא עובר על המצוה דאוי של 'מדבר שקר תרחק', דצ"ע טובא בהנ"ל. - אלא אפי"י לדעת הנך דסי"ל, דהמשקר במילי דעלמא ואינו גורם רעה לחבירו בדברי השקר שלו, אזי אין בזה איסור מדאוי, אלא רק איסור מדברי קבלה או איסור מדרבנן, מי"מ גם לדעתם צ"ע טובא בהנ"ל.

כיון דמבואר בגמי (סוטה מד:) דלר"י הגלילי גם מי שחטא בעבירה דרבנן, הרי הוא חוזר עליה מעורכי המלחמה, (וכן קיי"ל בשו"ע (או"ח סי' נד, א) שהמספר בין ישתבח ליוצר, עבירה היא בידו, וחוזר עליה מעורכי המלחמה עיי"ש), ואי"כ

(תשי"ז) עמ' קל, - וימעיתונ הנצח' (להר"א סורסקי) פרשת שופטים עמ' קיא).

לביתם, וא"כ אין לאותם הרשעים את הפטור מלצאת מלחמה, ודו"ק.

- ד -

והיינו לדברי מרן הגר"ח מבריסק, ההצגה הייתה נכונה וצודקת, וכך באמת הי' עשוי להיראות, בעת עריכת מלחמה של צבא ישראל, שלבסוף לאחר הכרזת הכהן והשוטרים, **באמת רק הצדיקים שלא היו עבירות בידם, היו נשארים להילחם במלחמת ישראל**, נועיע בדברי מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א על דבר ההצגה הנ"ל, בספר 'דרך שיחה' (פרשת לך לך, עמ' מט), וע"ע ביאילת השחר' (שופטים כ, ח), ואכמ"ל.

- ז -

ומעתה יש לעי', מדוע הגר"ח מבריסק אמר שהשחקנים צדקו במה שהציגו, שלבסוף נשאר רק השאג"א והגאון מוילנא, והרי לכאוי השחקנים אינם צודקים כלל וכלל, כיון שלכאוי יחד עם גדולי הדור, היו צריכים להישאר עוד הרבה רשעים, **שלא היו יראים** מהעבירות שבידיהם, ואע"פ שהיו בידיהם הרבה עבירות?? (וכמו שהבאנו לעיל שאפי' בדור המדבר, שראו בעיניהם ניסים ונפלאות מאת ה', מ"מ היו ביניהם רשעים שלא היו יראים מהעבירות שבידיהם וכנ"ל).

ובכדי להרבות בשמחת התורה, יש לומר דמוכח מזה, שלדעת הגר"ח מבריסק, גם הרשעים **שלא היו יראים** מהעבירות שבידיהם, **היו חוזרים** מעורכי המלחמה, (ודלא כמו שהעלינו לעיל, ע"פ העיון יעקב' הנ"ל), ולכן אמר הגר"ח שצדקו השחקנים!

ומעתה אי נימא דגם הרשעים **שאינם יראים** מהעבירות שבידם, גם הם חוזרים מעורכי המלחמה, **א"כ הקושיא הנפלאה שהובאה לעיל (באות א) חוזרת למקומה**.

- ח -

ב. ויש להוכיח עוד, מדברי ספר החינוך (מצוה תקכו) שכתב וז"ל, **'וכן הירא מעבירות שבידו ראוי להחזירו, פן יספו אחרים בעונו'** עכ"ל, ולדבריו לכאוי י"ל, דאם הטעם שהירא מהעבירות שבידו חוזר מעורכי המלחמה, הוא בכדי שלא יספו אחרים בעונו, אזי י"ל דהרשעים שאינם יראי שמים, ואינם יראים מהעבירות שבידיהם, כ"ש וכ"ש שיחזרו מעורכי המלחמה, בכדי שלא יספו אחרים בעונו, שהרי עוונם גדול ביותר.

- ט -

ג. ועוד יש להוכיח מהשו"ט בגמ' (סוטה מד, ל), שהגמ' הביאה את מה דת"ר, שאם כה"ג אירש אלמנה, או כהן הדיוט אירש גרושה וכו' ולא לקחה, הרי הוא **אינו חוזר** מעורכי המלחמה, כיון שהמקדש אשה שאסורה לו, אינו בכלל הפטור של מי שאירש אשה ולא לקחה.

ושאלה הגמ', ילימא דלא כרבי יוסי הגלילי, דאי רבי יוסי הגלילי, הא אמר הירא ורך הלבב, זה המתירא מעבירות שבידו, והיינו, דאם הברייתא כר"י הגלילי, א"כ מדוע כה"ג שאירש אלמנה וכו', אינו חוזר מעורכי המלחמה, והרי אע"פ שאין לו את הפטור של מי שאירש אשה ולא לקחה, אך מ"מ יש לו את הפטור של המתירא מהעבירות שבידו, כיון שהוא עבר באיסור, בזה שהוא קידש אשה שאסורה לו.

ותירצה הגמ' שיתכן שהברייתא כר"י הגלילי, וכדרכה דס"ל דאין איסור **לקדש** אלמנה וגרושה, אלא האיסור הוא רק **בניאה**, ולכן הוא לא חוזר מעורכי המלחמה גם לדעת ר"י הגלילי, כיון שהוא לא עבר באיסור במה שקידש אשה שאסורה לו, ע"כ דברי הגמ'.

אמנם ע"פ בגמ' (קידושין עח), שנחלקו בזה אב"י ורבא, ולדעת אב"י יש איסור בעצם **הקידושין** של אלמנה וגרושה, - ולפ"י י"ל דמבואר בגמ' בסוטה הנ"ל, שלדעת אב"י א"א להעמיד את הברייתא הנ"ל כר"י הגלילי, משום דלדעתו הכהן כן יחזור מעורכי המלחמה, מחמת העבירה שבידו.

ומעתה יש להקשות, מדוע הגמ' בסוטה הנ"ל לא תירצה, שלכו"ע אפשר להעמיד את הברייתא כר"י הגלילי, ואף אם הכהן עבר עבירה בקידושין, מ"מ אפשר להעמיד שהברייתא דיברה בכהן רשע, **שאינו ירא** מהעבירה שבידו, ועליו אמרה הברייתא שהוא לא יחזור מעורכי המלחמה, כיון שאין לו את הפטור של מי שאירש אשה ולא לקחה, כיון שהאשה אסורה לו, וגם אין לו את הפטור של הירא מהעבירות שבידו, כיון שמ"מירי בכהן רשע **שאינו ירא** מהעבירות שבידו.

וא"כ צ"ע מדוע הגמ' לא תירצה כך, ואזי לכו"ע הברייתא הייתה יכולה להיות כר"י הגלילי, (וע"י באחרונים ששאלו כמה וכמה שאלות, מדוע הגמ' לא תירצה כך וכך, והוציאו מזה יסודות גדולים, ואכמ"ל), - ומזה נראה להוכיח, שגם רשע **שאינו ירא** מהעבירות שבידו, מ"מ גם הוא חוזר מעורכי המלחמה, ולכן הגמ' לא יכלה לתרץ כנ"ל.

ומעתה אי נימא דגם הרשעים **שאינם יראים** מהעבירות שבידם, גם הם חוזרים מעורכי המלחמה, **א"כ הקושיא הנפלאה שהובאה לעיל (באות א) חוזרת למקומה**, מדוע הוא צריך להביא ראייה לדבריו, והרי מ"מ הוא צריך לחזור מעורכי המלחמה **וכנ"ל**, - ויש לפלפל עוד בזה אך אכמ"ל.

ומעתה יש לתרץ את הקושיא הנפלאה שהבאנו לעיל, דיש להקשות מדוע מי שטוען שבנה בית חדש וכו', צריך להביא ראייה לדבריו, והרי לכאוי מ"מ הוא צריך לחזור מעורכי המלחמה, כיון **דאם אמת בפיו**, הרי דינו לשוב לביתו, כדין האיש אשר בנה בית חדש וכו', **ואם שקר בפיו**, א"כ הרי הוא עבר בדבריו כעת על איסור שקר, וא"כ הוא צריך לשוב לביתו כדין הירא מהעבירות שבידו.

דמעתה י"ל דאין בזה כלל יממה נפשך', - כיון דאם אנו חוששים ששקר בפיו, והוא לא בנה בית חדש וכו', והוא רוצה להשתמט מהמלחמה בדברי שקר, אזי אין לו את הפטור של הירא מהעבירות שבידו, - כיון שאנו לא פוטרים מהמלחמה את כל מי שאנו רואים שיש בידו עבירות, **אלא רק את מי שטוען בעצמו שהוא ירא'** מהעבירות שבידו (ובתנאי שיביא עדים שיש עבירות בידו, וכמבואר להדיא בירושלמי הנ"ל).

וכיון שבנידו"ד הנידון טוען בעצמו, **שהוא אינו מבקש להיפטר מהמלחמה מחמת שהוא ירא מהעבירות שבידו**, אלא כל מה שהוא מבקש להיפטר מהמלחמה, הוא מחמת שלטענתו הוא בנה בית חדש וכו', א"כ נמצא שהנידון הודה בעצמו, שאף אם כלפי שמיא גליא שיש בידו עבירות, הרי הוא מודה בעצמו שהוא **אינו ירא** מהעבירות שבידו, וא"כ מבואר שפיר מדוע הוא צריך להביא ראייה, שבנה בית חדש וכו', כיון שעל הצד שהוא משקר, הרי אין לו פטור מהמלחמה, כיון שהוא אינו ירא', ואין בזה כלל יממה נפשך', ודו"ק ונפלא.

- ה -

[וגם לגבי מה שהקשינו לעיל, בהא דאיתא בירושלמי, דלדעת רבי יוסי הגלילי, גם מי שטוען שהוא ירא מהעבירות שבידו, גם הוא צריך להביא ראייה שחטא באיזו עבירה, והקשינו מדוע צריך להביא ראייה, והרי מ"מ הוא צריך לחזור לביתו וכנ"ל, - גם את זה יש ליישב כנ"ל, שאין כאן יממה נפשך', כיון שהנידון מודה בעצמו, שהסיבה שהוא מבקש להיפטר מהמלחמה הינה מחמת שהוא ירא מהעבירה שחטא **בעבר**.

אך להצד שאנו חוששים שמה הוא משקר, והאמת היא שאין כעת עבירות בידו (דהיינו, דהוא עשה תשובה על כל חטאיו), הרי אין לו פטור מהמלחמה, אע"פ שהוא שיקר כעת, ועתה יש עבירה בידו, דמ"מ אינו פטור מהמלחמה, כיון שהנידון בעצמו טוען, שהוא לא ירא מחמת דבריו שאמר כעת, כיון שלטענתו אמת בפיו, ודו"ק.

ונב. ומ"מ אם יש לו עדים שהוא חטא באיזו עבירה, והוא טוען שהוא ירא' מהעבירה שבידו, לכאוי שוב א"כ להביא ראייה, גם על זה שהוא ירא' מהעבירה שבידו, משום דזהו דבר המסור ללב, - וכמו שלכאוי א"כ להביא עדים, שהוא אכתי לא חזר בתשובה על העבירות שבידו, ואע"פ שאם חזר בתשובה, הרי הוא אינו חוזר מעורכי המלחמה].

- ו -

אמנם לכאוי יש לדון מכמה מקומות, דנראה דגם הרשעים **שאינם יראים** מהעבירות שבידם, גם הם חוזרים מעורכי המלחמה, (וא"כ הקושיא הנפלאה שהובאה לעיל חוזרת למקומה), וכדלהלן.

א. הנה ידוע ומפורסם, המעשה שסיפר מרן הגר"ב"ד ליבוביץ זצ"ל: **מעשה וערכו פורקי עול בבריסק, הצגה היתולית על הנושא 'צבא עברי'**, - לפני יציאת החיילים לקרב, הכריז המפקד **'מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו, ילך וישוב לביתו...'**, מייד קמו אלף חיילים, הצדיעו ועזבו את המערכה.

מפקד שני קם והודיע, **'ומי האיש אשר נטע כרם ולא חיללו, ילך וישוב לביתו...'**, הלכו להם עוד אלפיים איש, - אחריו התמתח מפקד שלישי וקרא, **'ומי האיש אשר אירש אשה ולא לקחה, ילך וישוב לביתו...'**, מייד התנערו ממקומותיהם עוד אלפיים איש וילכו.

לבסוף בא מפקד רביעי והכריז, **'מי האיש הירא ורך הלבב, (המתירא מהעבירות שבידו), ילך וישוב לביתו...'**, קמו שלושת אלפים אנשי צבא הנותרים ופנו לביתם, - על הבמה נשאר רק שניים, הלא המה הגאון מוילנא ובעל שאגת אריה, שהתחילו מייד להתפלפל בשקלא וטריא, מי קודם למי במצוה זו של מלחמה באוייב...

וכשסיפרו למרן הגר"ח מבריסק זצ"ל, על דבר ההצגה וסיומה, נענה והגיב 'צדקו השחקנים, אבל שכחו להוסיף, כי דווקא שני הזקנים הללו ניצחו במלחמה...', (ע"פ רבי"ד ליבוביץ' יתן לתרום להוצאות הפצת העלון, דרך עמדות 'נדרים פלוס' - [לעבור לקופות נוספות - להיכנס ל'קן צרכי הרבים' - ולגלול למשבצת המציינת: 'עלון מים זכים'] - הדברים נכתבו לעורר לב המעיין בלבד - הארות והערות יתקבלו בברכה בדוא"ל: a0527155442@gmail.com)